

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Պ Ա Ր Ա Պ Մ Ո Ւ Ն Ք

ԿԻՒՐԴԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏԻ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՑԻՈՅ

Հետևապես, այս իմաստով Յիսուս Գրիգորոս մարդկային բնութիւն զղեցաւ, կատարելապէս եւ, «սնորհիմապէս» (բառը իր թեքնիք իմաստով առնուած է հոս եւ կը նշանակէ «մասնաշատուէ նպատակով»), իմա, փրկագործութեան սիրոյն: Հարկ է մտահան չընել ու պարզապէս թէ երկուութիւն մը չէ որ կը յայտնուի հոս, այլ՝ միութիւն մը, մէկ բնութիւն մը, որ է ամբողջութիւնը այն քոյր յատկութեանց՝ որոնք միացած են Մարգարեայ Բանին Անձին մէջ. այսպէս:—

«Ապա ուրեմն չարչարանքն եղիցի ըստ տնօրէնութեան իւրացուցեալ Բանին, եւ յիմքն առեալ գոյս իւրայն մարմնոյ, վասն անպատմելի միաւորութեան, եւ մնացելով անչարչարելի յիւր բնութիւն, քանզի անչարչարելի է աստուածութիւն»⁽¹⁾:

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆ ՈՒ ԹՈՒԱԿԱՆՔ

Հարկ է արտուղ անդրադառնալ «Պարագմունք»ի թարգմանիչի անձին եւ թուականին առեւ ճշգրտորէն: Գրքին թարգմանիչը Դաւիթ Հիւպատոսն է եւ ոչ թէ Դաւիթ Անյաղթը, ինչպէս վերեւ ակնարկելիք է: Երկու հրատարակչին՝ Ծ. Գոնիքիի և Կոնստանդինեանի Այսթ ստոյգ է տեղի համար թէ Դաւիթ Հիւպատոսն ու Դաւիթ Անյաղթը, հրկուքն ալ թէեւ իմաստաւոր անունով ճանչցուած, տարբեր անձեր են եւ իրարմէ բաժնուած մօտ 200 տարեան ժամանակամիջոցով մը: Արդարեւ, Դաւիթ Անյաղթն է Դարու Սահակ-Մեսրոպ-

եան թարգմանիչներու հոլլին կը պատկանի եւ որ Արիստոտելի եւ Պորփիրի գործերուն հայերէն թարգմանութիւնը կատարած է: Մինչդեռ վերեւ մէջբերուած «Պարագմունք»ի յիշատակարանէն յայտնի կ'երևի թէ գրքին թարգմանիչը Դաւիթ Հիւպատոսն է, ծննդեամբ Դաւիթ Բագաւանցի հայազգի գիտնականը, որուն մասին Օրմանեան Պատրիարք կը խօսի Աղգապատումի «Ուրիշ Մատենադիրներ» հատուածին մէջ⁽²⁾ և կ'ըսէ. «Ընդիպէս Դաւիթ Բագաւանցին, որ իմաստասէր անունով կը ճանչցուի, և որուն Յունաց կողմէ պատգամաւոր չկած ըլլալը յիշեցինք, թէպէտ իրմէ րան մը մեղի հասած չէ»⁽³⁾:

Արդ, շատ որոշ է որ Դաւիթ Բագաւանցին «մատենադիր» մըն է եւ «պատգամաւոր» մը միանգամայն, որ լիովին կը նոյնանայ «Պարագմունք»ի յիշատակարանին մէջ դանուղ Դաւիթ Հիւպատոսին հետ: Նոյն Օրմանեանին նշումը թէ որպէս մատենադիր «իրմէ րան մը մեղի հասած չէ» այս ձևով կը շտկուի, քանի որ նոյն Դաւիթին կը պատկանի «Պարագմունք»ի թարգմանութիւնը:

Թուականի հարցին առնչութեամբ Սեբոս Պատմիչ կ'անդրադառնայ Դաւիթի պաշտօնին որպէս պատգամաւոր⁽⁴⁾, յայտնելով թէ կոստանդին կայսեր եւ Պիսոս

(2) Մ. Օրմանեան. «Աղգապատում», Ա. հատ. 6-ւորդ հ. 43. էջ 798:

(3) Անդ.

(4) «Պատմութիւն Սեբոսի Ժողովուրդոքի և Հեթանոսի», Կ. Պոլիս, 1851. էջ 187:

(1) Անդ, Գ. Ի. Ի., էջ 133:

Պատրիարքի օրով 648 թուին Կ. Պոլսէն ղէպի Հայաստան կ'ուղարկուի՝ որ բացատրէ ու համոզէ որպէսզի Հայեր չէ բաց հասցեն զհակառակութիւնն: Նաեւ մեր յիշատակարանին մէջ Անաստաս Կայսեր Երկրորդ տարին յիշուած է որպէս թաւ կան եւ որ ըստ Օրմանեանի կը համապատասխանէ 715 թուին⁽⁵⁾: Սոյն թուականը հաւանաբար Դաւիթ Բագուանցիի կեանքին վերջին տարինն ընդհանրապէս ըլլայ: Ը Դարու առաջին տասնամեակին կը զուգադիպին նաեւ Մովսէս Սիւնեցիի աշակերտ՝ Ստեփանոս Սիւնեցիի տարիններ, որուն անունը եւս յիշուած է «Պարագմունք»-ի նոյն յիշատակարանին մէջ⁽⁶⁾:

Բ. Մարդեղութեամբ փրկագործութիւնը «տնօրինութեամբ»

Կիւրեղ Աղեքսանդրացիի Մարդեղութեան Քորհուրդի վարդապետութեան մէջ կենսական տեղ կը զբաւէ «տնօրինութիւնը» կամ «տնտեսութիւնը», որով միայն կը պարզարանուի երկու բնութեանց միաւորման կարելիութիւնը եւ փրկագործութեան իրադործումը: «Պարագմունք»-ի մէջ Կիւրեղ լայն տեղ տուած է Մարդեղութեան այս երեսակին, օգտագործելով «տնօրինութեան» յոճական հարազատ նշանակութիւնը՝ որ կը կայանայ «օգտակար նպատակ» մը անկախութեանը մէջ, այս պարագային, «փրկագործութեան նպատակ» իրադործումին մէջ: Քրիստոս «խոնարհեցաւ ի հայրական ծոցոյ ... հառ մարմին ըստ մարդկային բնութեան» եւ զկերպարան ծառայի էառ՝ որպէսզի նպատակաւոր դարձնէր իր մարդկութիւնը: Փրկագործութեան նպատակին միջոցն էր հետեւաբար Մարդեղութիւնը, որ «տնօրինաբար» կը գործադրուէր:

Այս ձեւով հասկցուած փրկարար տնօրինութիւնը միայն, այսպէս ըսենք, կրնայ

աւրդարացնել Բանն Աստուծոյ կամաւորակէն իրեն վերագրած մարդկային տկարութիւնները: Այս պատճառաւ Կիւրեղ Հայրապետ «տնօրինութիւն» բառը առարկեօք անգամ կը գործածէ «Պարագմունք»-ի մէջ զմտադրուած արարքի մը գործութիւնը տալով անոր եւ նաեւ բառին մէջ յոսկանչելով աստուածային նախախնամութեամբ մարդոց տրուած հոգեւոր պարգևները:

Շատ յաճախ ալ Կիւրեղի քրիստոսաբանութեան մէջ «տնօրինութիւն» կամ «տնտեսութիւն» համալոր է նոյնինքն Մարդեղութեան, քանի որ «տնօրինել» բայը կը յատկանշէ այն արարքները, զորս Փրկիչը ինք կատարած է յատուկ նպատակի մը սիրոյն: Աւելին, տնօրինութիւնը կ'ենթադրէ որոշ մտադրութիւն եւ տրամադրութիւն ու այս մտադրութեան համար ալ արդարացում: Այս արդարացուցիչ պատճառն է որ Աստուծոյ բանին իւրացնել կու տայ մարմնային տկարութիւնները, եւ որ կը յայտնուի Մարդեղութեամբ: Այս իմաստով Բանին ու մարմնին փոխադարձ իւրացումը կ'ըլլայ տնօրինաբար եւ նաեւ իրական, այսինքն, ըստ Կիւրեղի՝ Բանն Աստուած կ'ըլլայ իրական եւ միակ Լնթական Քրիստոսի Անձին մէջ: Այս հասկացողութիւնը թարգմանուած է նաեւ որպէս «տնօրինական իւրացում» (Economic appropriation):

Այս ձեւով շատ յայտնի կը դառնայ բաղձաթիւ հատուածներէ թէ Կիւրեղ կը դաւանի մէկ Անձ եւ մէկ ենթակայ, որուն մարդկային եւ աստուածային արարքները վերագրուած են: Այս դատումը ուղիղ է, քանի որ նոյն ենթական է որ խոնարհեցաւ եւ նաեւ հրաշագործեց:

«Քանզի թարգմանի էմմանուէլ ընդ մեզ Աստուած: ... Զի մինչեւ յորժամ եկ նա աստուած ըստ բնութեան ոչ էր ընդ մեզ... Ապա արեւմն ոչ եւս եկաց ի հեռաստանէ, այլ եղի ընդ մեզ. զի եկաց մնաց որ ինչ էրն ... էառ գծառայի կեդրարմս, եւ Երեւցաւ ընդ մեզ մարդ ի յերկրի»⁽⁷⁾:

(5) «Աղեքսանդրացի», Ա, հատուած 545:

(6) Անդ, հատուած 541:

(7) «Պարագմունք», Գլ. ԲԿ, էջ 98:

Նաեւ՝

«Եւ իջանել ասեմք յերկնից գորդիմ մարդոյ ըստ միութեան տնօրէնութեան Բանին. հետեւեցուցեալ իւրոյն մարմնոյ զիւրոյն փառաց, եւ զաստուածավայելուչ գերումնակութեան առաւելութիւնս»⁽⁸⁾ :

«Իսկ եկեալ յայժմաւ ժամանակիս ըստ որում պարտն էր լնալ գտնօրինութիւն. եւ ի կնոջէ ծնեալ մարմնոյ»⁽⁹⁾ :

«Հնազանդ եղեւ խաչի համբերեալ եւ գայլսն: Այլ այս վայելէր մարդկութեան չափուց: Սակայն իւրացուցանէ գայնս մարմնովն եւ ուղղէ գտնօրէնութիւն մնալով որ ինչ էրն»⁽¹⁰⁾ :

Ուրիշ էջերու մէջ եւս կը հանդիպինք այս նպատակաւոր փրկագործութեան, միշտ հիմնուած Ս. Գրական հաստատումներու վրայ: Եթէ նոյնինքն Աստուած չըլլար, այլ մարդ Յիսուսը ծնած Մարիամէն եւ միացած Աստուծոյ հետ, մեռած եւ յա-

րութիւն առած, այսքանով փրկութիւն պիտի չիրագործուէր: Եթէ երբեք Ս. Երրորդութեան անձերէն մին չըլլար Աննա որ իրր ըրած է մեր խոյ մահը որպէս մեր անկումի վերջին արտայայտութիւնը, եւ եթէ երբեք Խնդ յըլլար փրկագործութեան բուն ենթական եւ տէրը, ո՛չ մահը պիտի նորոգուէր եւ ո՛չ այլ ինչ պիտի իրագործուէր: Այս հիմնական դադափարի ետին կայ այն՝ թէ Քրիստոս, յորում մարդկութիւն եւ աստուածութիւն միացան ի մի անձն եւ ի մի բնութիւն, նոյն ինքն բարձրացաւ խաչին վրայ: Առանց մարմնի Բանն Աստուած չէր կրնար խաչուիլ, որովհետեւ որպէս Աստուած անչարչարելի է: Սակայն մարմնի միաւորութեամբ Քրիստոս խաչուեցաւ եւ ենթարկուեցաւ մահուան: Միւս կողմէ, եթէ միայն մարդկային մարմինը խաչուէր, այդ ձեւով աշխարհ պիտի չփրկուէր, վաւերիկ շատեր խաչուած են, սակայն Քրիստոս միայն փրկած է զմեզ:

Այսպէս սուրբն կը հասկցուի Կիւրեղ Աղեքսանդրացիի վարդապետութիւնը ի մասին Մարդեղութեան «տնօրէնութեամբ» մեղի տրուած փրկագործութեան:

ԶԱԽԷՆ Ծ. ՎՐԴ. ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

Ֆիլատեփիա
(Նար. 2)

(8) Անդ, Գլ. Դ., էջ 98:

(9) Անդ, Գլ. Զ., էջ 101:

(10) Անդ, Գլ. Ե., էջ 100: